

залежності насамперед необхідно визначити психологічні чинники цього явища у кожному конкретному випадку, проводити відповідну роботу, яка обов'язково включає психологічні консультації та психологічну допомогу особистості.

- [1] Руководство по аддиктологии / Под ред. проф. В. Д. Менделевича. — СПб: Речь, 2007. — 768 с.
- [2] Гоголева А. В. Аддиктивное поведение и его профилактика. — 2-е изд. — М.: Московский психолого-социальный институт; Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 2003. — 240 с.
- [3] Психология и лечение зависимого поведения / под ред. С. Даулинг, пер. с англ. Р. Р. Муртазина. — М.: Независимая фирма «Класс», 2000. — 240 с. — (Библиотека психологии и психотерапии, вып. 85).

Психологические факторы химической зависимости личности

Ольга Дмитриевна КРЕСАН

Нежинский государственный университет имени Николая Гоголя, Украина

Исследование посвящено анализу психологических факторов химической зависимости личности, которые являются предпосылкой для ее возникновения. Выделены три группы психологических факторов — когнитивные, эмоциональные и поведенческие, учитывая которые в процессе психопрофилактики и коррекции зависимого поведения можно повысить эффективность этой работы.

Ключевые слова: химическая зависимость; аддикция; психологические факторы

Psychological factors of a person's chemical dependency

Olha D. KRESAN

Nizhyn State University named after Nikolai Gogol, Ukraine

This research is devoted to the analysis of psychological factors which cause person's chemical dependency. The following tree groups of psychological factors such as cognitive, affective and behavioral were found. It is necessary to take into account these factors and make use of them in the psychoprophylaxis process and dependence behavior correction in order to improve its efficiency.

Key words: chemical dependency; addiction; psychological factors

Матеріали IV науково-практичної конференції
«Формування тверезого способу життя в сім'ї та суспільстві» 2017, сс. 69–73

Вплив «культурного вживання алкоголю» на розвиток особистості підлітка

Оксана Володимирівна ПЛАТКОВСЬКА,

Ольга Вікторівна ГОРБАЧОВА

Харківський національний університет внутрішніх справ, Україна
E-mail: oksana1004@ukr.net

Розглянуто проблему поширення «алкогольної культури» в українському суспільстві, зокрема серед дітей та молоді, визначено ключові практики ретрансляції «культури споживання» алкоголю: родинне виховання й традиції, вплив референтної групи однопілітків, пропаганда виробників спиртного, державна політика ліберального ставлення до вживання алкоголю. Визначено проблемні питання протидії вживанню алкоголю й запропоновано відповідні рівні профілактичної роботи.

Ключові слова: алкоголь; підлітки; культурне вживання алкоголю

Проблема алкоголізму та наркозалежності сьогодні є стабільно актуальною як в цілому світі, так і в Україні. Достатньо сказати, що наша країна посідає шосте місце серед країн-лідерів за споживанням алкоголю. Стрімко зростає популярність спиртного і серед молоді, де Україна вже займає лідуючі позиції. Згідно з дослідженнями фахівців 91% українських дітей вже у 15 років мають досвід вживання алкоголю, 40% дітей у віці від 14 до 18 систематично вживають алкоголь, а 80% відсотків дівчат уперше спожили алкоголь у віці 14 років, третина дітей і підлітків у віці від 10 до 18 років вживає спиртне не менше трьох разів на місяць, 61% молоді віком від 17 до 18 років вживають алкоголь мінімум раз на місяць [1].

Великий вплив на зростання популярності вживання спиртного виробів серед молоді, на наш погляд, має так звана програма «культурного споживання», «безпечних норм споживання», на пропаганду яких активно спрямовані державні програми. Основне правило «культурного споживання» полягає в тому, що потрібно так споживати алкоголь, щоб отримувати задоволення самому і не створювати ніяких незручностей для оточуючих [2].

Однак, говорити про культурне, нормоване вживання алкоголю так само безглуздо, як говорити про «культурне хуліганство» або «нормовану наркоманію». Якщо виходити з того, що культура — це те, чим повинна володіти кожна людина, тоді було б правильним стверджувати, що «культурному» вживанню спиртних напоїв ми повинні навчити кожного члена суспільства. На нашу думку, «алкоголь» і «культура» — це два взаємопов'язані поняття, принципово несумісні концепти. Адже алкоголь є одним із видів психотропних речовин, він має токсичну дію на організм, призводить до змін у свідомості, викликає звикання, справляє деструктивний вплив на нервову систему, регресивні клітини, викликає атрофію мозку. Будь-яка доза алкоголю заподіює шкоди організму, різниця лише у її ступені. Крім того, школою І.Павлова доведено, що після першої, найменшої дози алкоголю, в корі головного мозку паралізуються ті відділи, де закладені елементи саме виховання, тобто культури [3].

Теорія «культурного пиття» й тривала інституціоналізація алкогольних практик щодня продовжують завдавати непоправної шкоди нашому суспільству й молодому поколінню зокрема, міцно вкоренившись у суспільній свідомості, корпоративних та сімейних традиціях. Сім'я — це середовище, в якому народжується та розвивається дитина. У сім'ях, де «культурно п'ють», батьки своєю поведінкою демонструють дитині приклад «культурного» споживання і, як правило, діти з цікавістю вперше пробують алкоголь саме в колі сім'ї, підкорюючись прикладу для наслідування. Часто батьки підлітків переконані, що краще дитина випиватиме в колі сім'ї, ніж на вулиці в невідомій компанії. Таким чином, знімається психологічний бар'єр, вживання алкоголю здійснюється з дозволу батьків, а також прямо асоціюється із дорослим життям. На формування згубної звички також впливають традиції відмічати родинні свята із обов'язковим вживанням алкоголю, що у дитячій свідомості з часом починає асоціюватися з атмосферою веселощів, закріплюючи взаємозв'язок «алкоголь — радість, задоволення, свято».

Вживання спиртних напоїв дітьми й підлітками відбувається не лише в неблагополучних сім'ях, де існують значні проблеми, алкогольна залежність одного або обох батьків, а й в абсолютно нормальних, де батьки не приділяють належної уваги дітям. Підлітки мають

додатково вільних грошей та витрачають їх на пусощі та алкоголь, починають закриватися від батьків та все частіше виносити свої особистісні проблеми на вулицю, чекаючи допомоги від старших товаришів чи однолітків.

Іншим шляхом формування згубної звички у підлітків є знайомство з алкоголем на вулиці, у колі друзів. У такому випадку споживання алкоголю є стійкою ознакою молодіжної субкультури. Найчастіше відбувається споживання пива та слабоалкогольних напоїв на протривагу міцному алкоголю, як більш «культурних» та приємних. Основними причинами вживання алкоголю у колі друзів є: спроби дитини самотвердитися серед старших товаришів; бажання уникнути проблем (неприємності в школі, сварки з батьками); нерозуміння з їх боку, перша заохоченість; наявність вільних, неконтрольованих грошей, на які можна купити міцні напої; бажання затвердитися в колективі друзів і товаришів за рахунок спиртного, випивка «за компанію» тощо. За цих умов психологічний бар'єр переходу від вживання до зловживання є швидким та майже непомітним. Окремого дослідження потребують спроби «окультурнення» вживання спиртних речовин й лобювання інтересів виробників алкогольної продукції.

Сьогодні багато державних програм спрямовані на профілактику вживання алкоголю серед молоді. Так, помітний позитивний результат зафіксовано після заборони ВР України в 2010 році продажу пива та інших слабоалкогольних виробів неповнолітнім громадянам та їх вживання у громадських місцях, рекламних кампаній на алкоголь і трюнові виробу у ЗМІ. Але дієвість українських законів щодо регулювання споживання алкоголю нівелюється відсутністю чітких механізмів їх реалізації. Крім того, враховуючи масштаби розповсюдження проблеми, адекватна відповідь полягає не лише в забороні. Без серйозної просвітницької роботи тут не обійтися. Така робота повинна проводитися на таких рівнях:

1. Профілактика вживання алкоголю на рівні сім'ї:
 - проведення роз'яснювальних бесід в сім'ях з метою формування у свідомості населення правильного відношення до алкоголю;
 - відмова від вживання алкоголю з метою дотримання здорового способу життя, раціонального харчування, дотримання підлітками режиму дня і сну;
 - впровадження безалкогольних сімейних традицій;

- надання психологічних консультацій з метою сприяти підтримки в сім'ї;
- розвиток гармонійних стосунків між батьками та підлітками;
- залучення молоді до спорту, розвиток цілеспрямованості у дітей.

2. Профілактика вживання алкоголю на рівні інституційної освіти (школи, ВНЗ):

- залучення дитини до здорового способу життя;
 - встановлення виховного контакту учителя з учнями;
 - організована робота шкільного лікаря з профілактики алкоголевживання;
 - здійснення санітарно-просвітницької роботи тощо.
- ## 3. Загальнодержавний рівень:
- впровадження політики тверезості з метою збереження здорового населення;
 - заборона продажу алкогольної продукції особам, які не досягли 18 років;
 - заборона реклами алкогольних виробів;
 - суворі кримінальна відповідальність за залучення неповнолітніх до вживання алкоголю чи доведення до стану алкогольного сп'яніння;
 - заборона прийому неповнолітніх на роботу, пов'язану з виробництвом, зберіганням і торгівлею спиртним тощо.

Оскільки ключові практики ретрансляції «культури споживання» алкоголю розгортаються у сферах державної політики, впливу зацікавлених підприємців-виробників й лобювання їх інтересів, родинне виховання й традиції, вплив референтної групи однолітків, то саме у цьому напрямку й мають розгортатись подальші наукові дослідження у проблемному полі «окультурнення» алкоголю. В свою чергу, початок програми із оздоровлення нації повинен починатися із родини, найвпливовішого «ретранслятора» алкогольної соціалізації, пізніше цю «естафету» має перехопити дитячий садок, школа, вищий навчальний заклад; слід відійти на державному рівні від програмування населення на ліберальне ставлення до алкоголю, а також всебічно сприяти укріпленню сімей та доброзичливих взаємовідносин між батьками та підлітками через формування здорового способу життя.

- [1] Алкоголь як лакмусовий папірець культури споживання [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [https://consumers.unian.ua/349356-alkogol-yak-lakmусoviy-papirets-kulturi-spojivannya.html](https://consumers.unian.ua/349356-alkogol-yak-lakmусoviy-papirets-kulturi-spojivannya)
- [2] Програма «Споживай відповідально!» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://enjoyobolon.com/ua/orinions/51?classID=236>
- [3] Міф: вживаєш «культурно» — жодних проблем [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://tvezeza.info/alkohol/fables/civilized.html>

Влияние «культурного употребления алкоголя» на развитие личности подростка

Оксана Владимировна ПЛАТКОВСКАЯ
Ольга Викторовна ГОРБАЧЁВА

Харьковский национальный университет внутренних дел, Украина

Рассмотрена проблема распространения «алкогольной культуры» в украинском обществе, в частности среди детей и молодёжи, определены ключевые практики ретрансляции «культуры потребления» алкоголя: семейное воспитание и традиции, влияние референтной группы сверстников, пропаганда производителей спиртного, государственная политика либерального отношения к употреблению алкоголя. Определены проблемные вопросы противодействия употреблению алкоголя и предложены соответствующие уровни профилактической работы.

Ключевые слова: алкоголь; подростки; культурное употребление алкоголя

Influence of "social consumption of alcohol" on the development of the personality of a teenager

Oksana V. PLATKOVSKA, Olga V. HORBACHOVA

Kharkiv National University of Internal Affairs, Ukraine

The problem of distribution of "alcohol culture" in Ukrainian society, particularly among children and youth, is considered, the key practices of retransmission of alcohol "consumption culture", such as, the family education and traditions, the influence of relational tribe of coevals, propaganda of alcohol producers, state policy of liberal attitude towards alcohol consumption are determined. The problematic issues of counteraction of alcohol consumption are determined and the appropriate levels of preventive work are proposed.

Key words: alcohol; teens cultural use of alcohol

УДК 37.091.212:351.761.1(045)=161.2

Профілактика вживання алкоголю у молодіжному середовищі

Марія Володимирівна СОЦЬКА, Ольга Сергіївна ПАРХОМЕНКО
Херсонська державна морська академія, Україна
E-mail: sotska@ukr.net

Збереження здоров'я молоді, профілактика шкідливих звичок є важливими питаннями сьогодення. Особливо гостро ця проблема постає при підготовці фахівців морської галузі, оскільки від відсутності у них шкідливих звичок на пряму залежить безпека екіпажу. У статті наведено результати дослідження щодо виявлення розповсюдження вживання алкоголю у Херсонській державній морській академії та ставлення курсантів до цього явища. Висвітлено систему комплексної профілактики вживання алкоголю у молодіжному середовищі.

Ключові слова: здоров'язберігаюча компетенція; профілактика; комплексна профілактика

Конституція України визнає життя і здоров'я людини одними з найвищих соціальних цінностей. Держава, яка згідно з Основним Законом, несе відповідальність перед людиною за свою діяльність, зобов'язана забезпечити якнайповнішу реалізацію цих цінностей, і при цьому вирішити завдання виховання здорового покоління, від чого значною мірою залежить стан продуктивних сил країни, її економічний, оборонний, інтелектуальний, духовний потенціал, ресурс розвитку суспільства.

Студентська молодь є основним трудовим потенціалом, який в подальшому буде втілювати в життя основні програми сучасного розвитку суспільства. Тому проблема збереження здоров'я молоді є однією з найважливіших проблем сьогодення. Завданням вищого навчального закладу є формування здоров'язберігаючої компетенції поряд з основними професійними компетенціями, що набувають молоді люди протягом навчання. Однією зі складових здоров'язберігаючої компетенції є прагнення молоді людини дотримуватися здорового способу життя, уникати вживання небезпечних речовин,

зокрема й алкоголю. Особливо гостро ця проблема постає при підготовці фахівців морської галузі, оскільки від відсутності у них шкідливих звичок на пряму залежить безпека екіпажу.

Але останнім часом молодь зазнає значного інформаційного впливу на свідомість з боку засобів масової інформації, кінопродукції, які рекламують тютюн, алкогольні напої, продукти швидкого харчування тощо. Для запобігання негативному впливу на свідомість громадян інформації, яка пропагує наркоманію, пияцтво, алкоголізм та тютюнопаління, необхідно створювати умови для популяризації переваг здорового способу життя.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я стан здоров'я людини залежить більш ніж на 50% від способу та умов життя, на 25% від екологічних умов, на 15% від генетичних факторів і лише на 10% від ефективності діяльності системи охорони здоров'я. Ю.П. Лісичин додатково виділив фактори здорового способу життя, до яких належать: гармонійне поєднання біологічного і соціального в людині, гігієнічне обґрунтування форм поведінки, неспецифічні й активні способи адаптації організму і психіки до несприятливих умов природи і соціального середовища тощо [1].

Оскільки спосіб життя є однією з найважливіших умов збереження здоров'я, при організації профілактичної роботи доцільно звернути увагу саме на цей аспект життєдіяльності людини. Знаючи мірою формуванню здорового способу життя заважають негативні звички, що зустрічаються у молодіжному середовищі. Однією з найрозповсюдженіших шкідливих звичок серед молоді є вживання алкоголю. Головна причина цього полягає в тому, що в Україні склалася певна культура вживання алкоголю, яка передається з покоління в покоління. Ця культура щільно укорінилася в житті людей і таким чином стала нормою життя.

Результати досліджень свідчать не тільки про високий рівень споживання алкогольних напоїв серед дітей і молоді, а й про те, що багато хто з них потрапляє у ризикові для здоров'я ситуації саме через вживання алкогольних напоїв (наприклад, беруть участь у бійках, зазнають травм).

Вживання алкоголю та наркотиків знижує самоконтроль і сприяє прояву ризикованих форм поведінки, а також може бути причиною uszkodжень (включаючи отримані в результаті дорожньо-транспортних пригод), насильства (особливо побутового) та передчасної смерті [2].